

Feminist Hareketlerin Tarihsel Sürecinde Feminist Dalgalar Feminist Waves in the Historical Process of Feminist Movements

Ruşen Ayata Küçükbükücü¹, Eymen Ekmen¹, Uzey Geysu Yaşa¹, Kübra Ekmen²

¹ İstanbul Arel Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü

² Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet ABD

ÖZET

Feminizm, toplumsal yaşamda her iki cinsiyetin eşit konumda bulunmalarını ve eşit fırsatlara sahip olarak yaşamalarını sağlama amacı taşıyan çalışmaların bütünüdür. Feminist çalışmalar, tarihsel süreçte bu amaç çerçevesinde gelişmiş olup farklı dönemlerde farklı konulara odaklanmış ve farklı etkiler göstermiştir. Farklı konuları ele alan çalışmalar ve dönemler "feminist dalgalar" olarak tanımlanmaktadır. Literatürde feminist dalgalar birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü dalga olarak adlandırılmaktadır. Bu çalışmada feminizmin tarihçesini oluşturan hareketlerin içerikleri ile feminizm sürecini oluşturan dalgalar incelenmektedir. İlk feminist hareketleri oluşturan birinci dalga feminist hareketler kadınların temel haklarına odaklanırken, ikinci dalga feminist hareketler kadınların toplumsal rollerine ve konumlarına odaklanmaktadır. Üçüncü dalga feminist hareketler ise kendisinden önce gerçekleşen çalışmaların eksiklerini tamamlamayı amaç edinmiş ve kadınların toplumsal yaşamda karşılaştıkları sosyal sorunları gündeme getirmiştir. Bu konular; kadına şiddet, toplumsal baskı, cinsiyet eşitsizliği, cinsellik gibi farklı alanları içermektedir. Dördüncü dalga feminist hareketler ise cinsiyetler arası eşitsizliklere yönelik sosyal medya platformlarını kullanarak ses duyurma çalışmalarına odaklanmaktadır. Sonuç olarak bu derleme çalışması feminist hareketleri tarihsel bağlamda inceleyerek literatür bağlamında değerlendirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Feminizm, Feminist Hareketler, Feminizm Tarihi, Feminist Dalgalar

ABSTRACT

Feminism is the totality of studies that aim to ensure that both genders are in equal social life positions and have equal opportunities. Feminist studies have developed within the framework of this purpose in the historical process, have focused on different issues in different periods, and have had other effects. Studies and periods that address various problems are defined as "feminist waves". Feminist waves are called first, second, third and fourth waves in the literature. This study examines the content of the movements that constitute the history of feminism and the waves that constitute the process of feminism. While the first wave feminist movements, which formed the first feminist movements, focused on the fundamental rights of women, the second wave feminist movements focused on women's social roles and positions. Third-wave feminist movements aimed to overcome the shortcomings of previous studies and brought to the agenda the social problems that women faced in their social lives. These issues include different areas such as violence against women, social oppression, gender inequality and sexuality. The fourth-wave feminist movements focus on efforts to make their voices heard using social media platforms regarding inequalities between genders. As a result, this review study examined feminist movements in a historical context and evaluated in the context of literature.

Keywords: Feminism, Feminist Movements, History of Feminism, Feminist Waves

Corresponding Author: Eymen Ekmen, e-mail: eymenekmen@gmail.com

Received: 14.12.2024, Accepted: 02.01.2025, Published Online: 15.10.2025

How to cite: Küçükbükücü Ayata, R., Ekmen, E., Yaşa Geysu, U., & Ekmen, K. (2025). Feminist Hareketlerin Tarihsel Sürecinde Feminist Dalgalar. *Anatolian Journal of Mental Health*. 2(2): 23-33

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17097829>

GİRİŞ

Feminizm ve feminist hareketler, 1960'lı yıllarda ortaya çıkmıştır. Ancak feminizm kavramı ilk kez, 1880'lerde cinsiyet araştırmalarını konu edinen çalışmalarda kullanılmaya başlanmıştır (Notz, 2011, s.11). Genel anlamda ataerkil yapının sınırlayıcı, eşit olmayan ve baskılayıcı hareketlerini kabullenmeyerek günümüze gelen ve bu sürece kadar birçok değişim ve gelişim gösteren kadın alanı ile ilgili çalışmalar bütünüdür. Marshall (1999, s.240) feminizmi; 18. Yüzyılda İngiltere'de doğan, cinsler arasında eşitliği sağlamak amacıyla kadın haklarına odaklanan ve kadın haklarını genişletmeye çalışan toplumsal bir hareket olarak ifade etmiştir. Hooks (2014, s.24) ise feminizmi; cinsiyetçiliğe ve cinsiyetçilik nedeni ile bir grubun elde ettiği ya da elde etme arzusunun olduğu üstünlük durumuna karşı gelen hareket şeklinde tanımlamıştır.

Kadın ve erkekler arasında var olan toplumsal eşitsizlik durumunun sonucunda ayaklanmalar ve girişimler kendini göstermeye başlamıştır. Durumu sadece kadın-erkek eşitsizliği olarak belirtmek eksik kalacaktır. Kadın ve erkek olmanın ve bu durumun getirdiği toplumsal bir takım eşitsizlik hallerinin yanında; cinsiyet, cinsel kimlik, kadınlık–kadınsılık, erkeklik–erkeksilik, toplumsal cinsiyet rolleri, kadınların haklarına erişiminde güçlükler, eğitim hakkı, oy kullanma hakkı, sağlık hakkı, miras hakkı ve bunlar gibi birçok alt konudan bahsetmek daha geniş kapsamlı olacaktır. Tüm bu eşitsiz durumların sonucunda karşı çıkma hareketleri, hak arama hareketleri ve feminizm düşüncesi ortaya çıkmıştır (Nalbant & Korkmaz, 2019).

Sosyal bilimlere ait çeşitli alanlarda kullanılan feminist araştırma ve feminist teoriler genellikle “toplumsal cinsiyet” ve “kadın” odaklı eleştirel bir fikir içermektedir (Eray, 2019, s.1065). Temel anlamda feminizm ve feminist çalışmalar; başladığı andan itibaren kadınların erkekler ile eşit olarak temel, siyasi, hukuki, ekonomik, eğitim, sosyal ve kültürel haklarını elde etmesi amacı ile girişimlerde bulunmaktadır (Taş, 2016, s.165). Güneş (2017, s.245)'e göre;

“Eleştirel bir yaklaşım olarak feminizm, kadınların ezilmişliğinin nedenlerini ve özgürleşme süreçlerini tartışırken aynı zamanda günlük yaşamdan makro süreçlere kadar toplumsal yaşama nüfus etmiş bütün yapı ve ilişkileri de eleştiriye tabi tutmaktadır.”

Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri ve eşitsizliklerden duydukları rahatsızlıklar ile ilgili girişimleri uzun süredir varlığını sürdürmektedir. Kadınların hak kazanımlarındaki gelişmeler uzun ve zorlu süreçler ile elde edilmiştir. Kadınlar ve feminist çalışmacılar biyolojik cinsiyetlerin içinde bırakıldıkları alanın dışına çıkmak ve toplumsal yapılara katılabilmek adına “feminist çalışmalarını” uzun süredir sürdürmektedir.

Bu çalışmanın amacı, feminizmin tarihçesini ve feminizm sürecini oluşturan dalgaları (birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü dalga) incelemektedir.

Feminizm Tarihi

Feminist girişimler 1960’lı yıllarda başladıktan sonra çeşitli değişimlere uğramıştır. Bu değişimlerin temel nedeni; yaşanan çeşitli sosyo-ekonomik gelişmelerdir. Yaşanan siyasal ve toplumsal olaylar, kadın hareketlerinin 19. yüzyılda etkin olarak ortaya çıkmasına neden olsa da tarihin ilk çağlarından bu yana kadının toplum içerisinde yer alma savaşı süre gelmiştir (Gönenç Yapar, 2006, ss.64-68). Feminist çalışmalar ilk ortaya çıktığında özellikle kadınlar tarafından oldukça benimsenmiş, yaygınlık göstermiş ve feminist düşünce akımı hızla yayılarak geniş bir kitleye hitap etmeye başlamıştır. Yaygınlaşmaya ve geniş kesimlere hitap etmeye başlayan feminist akım sayesinde aynı düşüncüyü benimseyen bireyler bu fikir çerçevesinde yapılar oluşturmuştur. Yani başka deyişle feminist düşünce etrafında birleşen kişiler ve gruplar birlikte hareket etmeye başlamışlardır. Fakat bu durum, zaman içerisinde olumlu etkilerinin yanında ayrıca olumsuz denilebilecek bazı durumları da beraberinde getirmiştir (Taş, 2016, ss.164-166).

Düşüncenin yayıldığı kitlede birbirinden farklı insanların, grupların ve toplulukların sosyal, kültürel, ırksal, dinsel, vb. açılardan farklı olması, farklı görüş ve tutumların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Dolayısıyla karışık bir hal alan feminist düşüncenin çeşitli türleri ve farklı görüşleri de kendini göstermeye başlamıştır (Tür & Koyuncu, 2010, s.7). Taş (2016, s.164), temel değişim sürecinin, feminizmi karmaşık ve sorunlu bir hale getirdiğini ifade etmiştir. Taş (2016, s.164)’a göre; feminist algının gelişim süreci, küresel ve yerel düzeydeki değişimler, siyasal, sosyal ve toplumsal alandaki etkileri neticesinde feminist algının, farklı kültürel norm, aşama ve zaman diliminde ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Kadınlara yönelik toplumsal ayrımcılıkla mücadeleye ilişkin konular irdelendiğinde, farklı bölgelerde birbirinden farklı “feminizmlerin” olduğu görülmektedir (Notz, 2011, s.9).

Kadının sosyal hayattaki rolünü anlamak için geleneksel yapılarla olan bağımlı anlamak önemlidir (Aktaş, 2013, s.53). Aslan (2015, s.81) tarih alanına ilgi duyan kadın hareketinin, tarihte kadın deneyimlerinin olmamasına dikkat çekerek, bu durumun nedenlerinin tartışılmasını sağladıklarını ifade etmekte ve eklemektedir:

“Başlıca amaçları kadınları tarih içerisinde görünür kılmak, kadınlara tarihlerini kazandırmak, güç ve etkinliklerinin nasıl önlendiğini ortaya koymak olmuştur.”

Hiç kuşku yoktur ki feminizm adının ve çalışmalarının duyulması bağlamında aile, toplum ve ülke çapında politikaların üretilmesine ve uygulanmasına ihtiyaç vardır. Bu nedenle feminist grupların çalışmaları dünyada yaşanan çeşitli sosyo-ekonomik, siyasal ve kültürel gelişmelere göre şekillenmiştir ve şekillenmeye devam etmektedir (Taş, 2016). Gelb (1989, s.90); feministlerin ulusal politikalar üzerindeki etkilerinin ancak politika konularının analizi ile elde edilebileceğini belirtmiştir. Bu süreçte keşfedilmesi gereken üç maddeyi şu şekilde açıklamaktadır:

1. Feminist gruplarının kamu politikasını başlatmalarında ve yapılandırmalarında edindikleri rolleri,
2. Bu grupların yasama ve yürütmeye olan etkileri,
3. Yürürlüğe giren politikaların uygulanma durumları keşfedilmelidir.

Kuşcan (2010, s.148) feminizm ile ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

“Feminizm tüm dünya toplumlarında boş bir slogan veya erkeklere karşı güdülen üstünlük mücadelesi, erkek cinsiyetine karşı yapılan düşmanlık, kafa tutma olarak değil ahlaksal, dinsel, cinsel, toplumsal, siyasal, hukuksal ve eğitsel alanda tüm insan haklarından kadınların da erkekler gibi eşit ölçüde yararlanmalarını yani birebir bir eşitliği güvence altına almayı hedefleyen kültürel bir akım olarak yerini almıştır.”

Görüldüğü gibi feminizm temel aldığı görüş ve düşünceye bağlı olarak yaşamın içinde yani toplumsal kesimlerde kendisini yansıtacak uygulamalar ve pratikler ile varlığını göstermektedir. Feminist hareketin anlaşılması konusunda feminizm dalgalarında kazanılan hakların neler olduğu, feminist çalışmaların etkili olma düzeyleri önemlidir. Dikici (2016, s.532) feminizm hareketinin savunduğu fikirlerin “kadın” eksenli olmasına rağmen her görüşün savunduğu ve kendi fikirleriyle farklılaştırdığı feminizm adımı ile karşılaştığını ifade etmiştir. Feminizmin ve feminist hareketlerin ortaya çıktığı dönemden itibaren üç ana süreçten geçtiği bilinmektedir. Bu üç süreç genel olarak; birinci, ikinci ve üçüncü dalga feminizm olarak ayrılmıştır. Son zamanlarda ise dördüncü dalga feminizmden; dijital hareketlilikten söz edilmektedir (Taş, 2016; Erdoğan, 2021).

Birinci Dalga Feminizm

Feminist hareketlenmelerin ilk başladığı dönemi ifade eden süreçtir. Liberal feminizm olarak ifade edilen birinci dalga feminizm; liberal toplum kuramının vatandaşlık, özgürlük,

fırsat eşitliği gibi ana maddelerini, kadınların özgürleşmesinde bir araç olarak görmüştür (Güneş, 2017, s.246). Birinci dalga feminizm, Wolstonecraft'ın Kadın Haklarının Savunusu (Vindication of the Rights of Women) eserinde ifade ettiği talepler üzerine kurulmuştur (Taş, 2016, s.167). Mary Wollstonecraft öncelikle bu süreçte ve genel anlamda feminizm ile ilgili önemli adımlar atmıştır. Kadın Hakları Savunusu'nda yer edinen bu talepler; kadınların siyasi anlamda eşitliğinin sağlanması açısından ilk adım olarak oy kullanma haklarının edinilmesi, mülkiyet haklarının edinilmesi ve eğitimde de eşit koşullarda olmak gibi konuları içermektedir. Bu süreçte, 1848 yılında New York'ta yayınlanan "Seneca Fall" ilk adım olarak görülmektedir. Elisabeth Cady Stanton'un oluşturduğu bu bildiriye 100 kadın ve erkeğin imzasının yer aldığı bilinmektedir. Bildirinin ana amacı, kadınların eşit haklara sahip olması gerektiği görüşünü duyurmak ve temel hakların sınırlandırılmasının yanlış olduğunu dile getirmektir (Dikici, 2016, ss.524-526).

Genel anlamda birinci dalga feministleri kadınların, erkeklerin sahip olduğu eğitim, sağlık ve siyasi haklar gibi birtakım vatandaşlık haklarına sahip olması amacıyla mücadele etmiştir. Birinci dalga feminizm sürecinde öncelikle politik alanda eğitim ve oy hakkının üzerinde durulmuştur. Ataerkil toplum yapısında sadece erkeklerin bu gibi temel haklara sahip olduğu düşüncesinin kırılması için, özellikle politik alanda kadın-erkek eşitliğine vurgu yapılmıştır. Liberal feminizm olarak da adlandırılan bu dönemde kadınlar çeşitli haklar elde etmiştir (Altınbaş, 2006).

Birinci dalga feminizm, temel anlamda kadınların seçme ve seçilme hakları üzerinde durmuş gibi görünüyorsa da eşit çalışma koşulları, eşit ücret hakkı, eğitim hakkı, mülkiyet hakkı gibi temel haklar üzerine odaklanmış çalışmaları da kapsamaktadır. Kısacası birinci feminist dalgada talep edilen ve fırsatlara erişimde eşitlik istenilen eğitim, sağlık, oy kullanma, yaşama, özgür olma gibi temel haklar uğrunda hak elde etme mücadelesi vardır. Bugün sıradan görülen bu hakların kazanımı oldukça zor koşullarda gerçekleşmiş ve bu süreçte kadınların haklarına ulaşması amacıyla birçok girişimde bulunulmuştur (Dikici, 2016, s. 526).

Birinci dalga feminizmin etkileri uzun süre devam etmiştir. Bu dönemde elde edilmek istenen birçok hak ve talep konusunda gelişmeler ortaya çıkmıştır. Oy verme hakkı ve eğitim hakkı gibi konularda başarılı adımlar atılmıştır. Fakat toplumda ve dünyada yaşanan gelişmeler ya da krizler esnasında kadınlar geleneksel rollerine dönmek zorunda kalmıştır. Ekonomik krizler esnasında ilk olarak işten çıkarılan kişiler kadınlar olmuştur. Gelişmeler elde edilmiştir fakat kalıcılığı tam olarak sağlanamamıştır. Yine de bu dönem kadınların temel

ve siyasal hakları konusunda çok önemli bir süreç olarak yorumlanmaktadır (Dikici, 2016, ss.524-526).

İkinci Dalga Feminizm

Kadınlar, ilk girişimler sonucunda her ne kadar eşit haklara kavuşmaya yaklaşmış olsa da günlük yaşamda eşitliği sürdürme noktasında bu haklara erişimde zorlanmaya devam etmişlerdir. Fırsat eşitsizliğini nedenselleştirirken, kadın ve erkek olmanın biyolojik getirisinin değil de ataerkil sistemin ve patriarki hâkimiyetinde yer alan ailelerin etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Bu nedenle kadınların ev içi alanda sınırlandıkları ve ev dışı alanda aktif olamadıkları, tüm bunların üzerinde de cinsiyetçi tutumların etkili olduğu görüşü etkilidir. Kadının toplumsal yaşamdaki rollerini ele alan bu dalga toplumsal cinsiyet rollerini göz önünde bulundurmaktadır (Dikici, 2016; Taş, 2016). Giddens (2000, s.621) toplumsal cinsiyetin, erkek ve kadınların birbirlerinden farklı olan fiziksel niteliklerine değil, erkeklik ve kadınlık hakkında toplum tarafından oluşturulan özelliklere dayandığını ifade etmiştir. İkinci dalga feminist çalışmalar da kadının toplumsal yaşamı, toplumun belirlediği konular ve cinsiyet rolleri konularına odaklanmaktadır (Nalbant & Korkmaz, 2019).

Bu dönemde daha çok cinsellik ile doğurganlığın ayrıştırılması konusunda mücadele verilmiştir. Bu nedenle de belirli bir grup kadın üzerinden değil tüm kadınlar için girişimde bulunulmuştur (Taş, 2016, ss.169-171). Altınbaş (2006, s.23) ilk dalga feminizm akımının daha çok hukuksal ve siyasi alanı kapsadığını, ikinci dalga feminizmin ise kadının geleneksel rollerinin sorgulanması ile toplumsal alanı kapsadığını ifade etmiştir. Ancak ikinci dalga feminizm akımı, birinci dalga feminizm akımına benzer talepler de içermektedir. Bunun sebebi, birinci dalga feminizmde cinsiyetler arası eşitlik ilkesinin kâğıt üzerinde sağlanmış olsa da toplumsal hayatta ve uygulamada tam olarak sağlanamamasıdır (Akbaş, 2020).

Kadınlar bu dönemde “kişisel olan politiktir” görüşünü benimsemiş ve sorunların bireysel sorunlar olmadığını, toplumdaki bireylerin hepsini ve özellikle kadınları etkileyen toplumsal sorunlar olduğunu belirtmeye çalışmışlardır. Dolayısıyla kadınlar bu dönemde ataerkil sistemin getirdiği kadın rollerine ve sorumluluklarına yönelik mücadeleyi de sürdürmüşlerdir (Dikici, 2016; Taş, 2016). Fraser (2009, s.609) ikinci dalga ile ilgili görüşünü şu şekilde ifade etmiştir:

“...cinsiyet eşitsizliklerinin analitik olarak farklı üç boyutunu (ekonomik, kültürel, politik) birlikte ele alış biçimidir.”

Birinci dalga feminizm hareketinde kadınların eğitim, mülkiyet, oy kullanma, eşit ücret hakkı gibi temel haklarına odaklanılırken ikinci dalga feminizm hareketinde daha çok ev içi şiddet, kadının konumu, ataerkil yapı, cinsellik gibi daha özel alandaki eşitlik hakkı üzerinde durulmuştur. İkinci dalga feminizm, öncelikle işyerinde, sonra bir bütün olarak toplumda kadın-erkek eşitliğini sağlamaya çalışan radikal bir değişim dönemidir (Sage, s.2019). İnce (2018) bazı eserlerin ikinci dalga feminist düşünceler açısından önemli olduğunu şu ifadeler ile belirtmiştir:

“Betty Friedan, “Kadınlığın Gizemi”, Shulamith Firestone “Cinselliğin Diyalektiği”, Simone de Beauvoirn “Kadınlığının Hikayesi”, Kate Millett “Cinsel Politika” gibi eserler ikinci dalga feminist hareketin yapı taşlarıdır. Bu eserlerde “Kadın kimdir, varoluş amacı nedir, hangi mekânlardan, neden dışlanır?” gibi sorulara cevap aranmaktadır.”

Yıldırım (2019, s.149) ikinci dalga feminist hareketlerin tarihsel anlamda bir bilinçlendirme projesi olduğunu, kadın yanlı çalışmaları ve teorik kamplaşmaları güçlendirerek kadınların geleceğine yönelik tartışmaları içerdiğini ifade etmektedir. Durudoğan (2010, s.68) birinci ve ikinci dalga hareketlerin temel farklılığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Farklılığı eşitleme çabası için uğraşan birinci dalga feministlerin aksine, ikinci dalga feministlerin “farklılık” fikrini esas alıp bir önceki kuşağın amaçları doğrultusunda göz ardı ettiği “kadın olma” halinin değerini ön plana çıkarmalarıdır.”

Üçüncü Dalga Feminizm

1990’lı yılların ilk dönemlerinde etkisi görülmeye başlayan bu dalga, kendinden önceki dalgalarda eksik ve yetersiz gördüğü bazı noktaları tamamlamak amacı ile tepki olarak ortaya çıkmıştır. Bu dönemde, farklı kültürden, dinden, ırktan, etnik kökenden olan kadınların birlik olması gerektiği fikri yatmaktadır. Bu özelliği ile ikinci dalgaya göre daha kapsamlı ve bütüncüdür. Temel amaç; daha fazla kitle ile birlik olarak birlikte hareket edebilmektir (Kinsler, 2004; Dikici, 2016).

Üçüncü dalga feminizm hareketleri siyasi haklar ve yasalardan ziyade ekonomik eşitsizlikler, kültürel eşitsizlikler, cinsiyetçi tutumların beraberinde getirdiği cinsiyetçi şiddet ve kadının gücü gibi konularla ilgilenmiştir. İkinci dalga feminist hareketlerin temel hedefi cinsiyetler arasında eşitliğin sağlanması iken üçüncü dalga feminist hareketlerin amacı

cinsiyetler arasındaki farklılıkların kabul edilmesidir. Bu nedenle diğer dalgalardan farklı olarak daha çok cinsellik, kadının güçlü yönleri, güçlendirilme, kadına yönelik baskı, kadına şiddet gibi konulara odaklanılmıştır. Bu çalışmaların yanı sıra toplumsal bilinci artırmak hedeflenmiş ve yayılcı politika izlenmiştir. Birçok farklı kültür ile feminizmi savunan tüm bireyler bu dönem içerisinde yer edinmiştir. Bu noktada; kadınların güçlerine odaklanılmış, özgürlüklerini, başarılarını ya da yanlışlarını korkmadan dile getirebilmeleri için çalışmalar yapılmıştır (Kinser, 2004; Dikici, 2016).

Kadınlar, cinsiyet rollerinin dışında aynı zamanda cinsiyet kimliklerine sahip bireyler olarak görülmektedir. Bundan dolayıdır ki; kadınlar için mevcut sistem analiz edilmiş, incelenmiş, eleştirilmiş, değiştirilmeye ve geliştirilmeye çalışılmış ve aynı zamanda farklı bakış açıları da geliştirilmiştir (Kantar & Vural, 2022). Kolay (2015, ss.9-10) süreci şu şekilde ifade etmiştir:

“Tüm kadınların ezilme biçimleri aynı değildir. Toplumsal gelenekler, etnik kimlik, cinsel yönelim ve ait olunan sınıf, kadınlar arası farkları oluşturur. Feministler, farklılığın görülmesinin ve ezilme biçimlerine göre politika üretilmesinin önemini vurgular.”

Dördüncü Dalga Feminizm

Toplumsal yaşamda yaşanan gelişmelerle birlikte internet ve dijital platformlar oldukça önemli iletişim araçları haline gelmiştir. Bu nedenle sosyal sorunların takibinde ve çözüm yollarında başvurulan yollardan biri olarak sosyal medya ve dijital platformlar kadın çalışmaları açısından önemli bir yerdedir (Akan & Gürhan, 2020). Erdoğan (2021, s.115) kadın hareketinde son dalga olarak dördüncü dalga hareketlerinin teknoloji çağı olarak adlandırılan bir zamanda ve internet kullanımının arttığı bir dönemde ortaya çıktığını belirtmiş ve bu dönemin başlangıcının Facebook, Twitter ve Youtube gibi platformların kullanıldığı yıllara denk geldiğini ifade etmiştir. Bu platformlar, var olan sosyal sorunların duyurulması ve geniş kitlelere hitap edilebilmesi açısından önemli bir yere sahiptir. Munro (2013, s.23) internetin varlığı ile evrilerek ortaya çıkan dördüncü dalga feminist düşüncenin, sosyal medyanın sunduğu “yüksek ses ile söylemek ve farkındalık yaratmak” pratikleri ile kadına yönelik şiddet türlerinin önüne geçilebileceğini belirtmektedir. Bu dönemde odaklanılan nokta yalnızca kadına ilişkin değildir. Irkçılık, emperyalizm, sömürgeleştirme, neo-liberalizm ve ataerkiye karşı olma gibi birçok konu dördüncü dalga feminist hareketin mücadele alanları arasında yer almaktadır (Kızıl, 2021).

SONUÇ

Feminizm temelinde kadın-erkek eşitliğini sağlamaya çalışan çabalar bütünüdür. Bu amaç çerçevesinde kadınların güçlendirilmesi, sosyal politikaların geliştirilmesi, eşitliğin sağlanması gibi pek çok alt amaç bulunmaktadır. Feminist hareketlerin tarihçesine bakıldığında öncelikle kadın ve erkek arasında temel haklar konusunda eşitliğin sağlanmasına yönelik çabalar göze çarpmaktadır. İlk feminist hareketlerini içeren birinci dalga bu çalışmalar bakımından oldukça etkilidir. İlk dalga hareketlerin temelinde oy kullanma, seçme ve seçilme, mülkiyet, eğitim vb. konularda eşitliğin sağlanmasına odaklanan çalışmalar bulunmaktadır. İkinci dalga sürecinde ise kadınların toplumsal yaşamda geleneksel rolleri sorgulanmaya başlanmıştır. Birinci dalga kadın hareketinin ardından 1970'lere kadar süren sessizlik veya "Gizli Hazırlık", 1970'lerin ortalarında "Uyanış"a neden olmuş ve 1980'lerde gelişen "Meşruluk Anlayışı" sonrası "İkinci Dalga Kadın Hareketi" olarak ortaya çıkmıştır (Tekeli, 1989, Akt., Karagöz Yerdelen, 2008, s.176). Bu noktada kadının bulunduğu konumun değişmesine, ev içi alandan ev dışı alana doğru aktifliğinin sağlanmasına yönelik çabalar göze çarpmaktadır. Üçüncü dalga feminist hareketler eksik kalan kısımların tamamlanması gerektiği görüşünden yola çıkmış, birçok farklılığın ifade edilmesinin gerekliliğine vurgu yapmış ve tek tipleşmiş evrensel kadın algısından uzaklaşılmasını savunmuştur (Genç, 2021, s.35). Kadına yönelik şiddet, baskı, cinsellik gibi konularda kadınların güçlendirilmesi ve eşitsizliklerin azalması amaçları ile geniş kitlelere ulaşılmaya çalışılmıştır. Dördüncü dalga hareketlerde, geniş kitlelere ulaşma ve kadın alanı dışında pek çok sosyal soruna yönelik farkındalığı sağlama çalışmaları yer edinmektedir. Feminist hareketleri savunan bireylerin farklı bakış açılarının bulunması ve farklı görüşleri doğru bulmaları nedeni ile her sürecin kendine has yapısı bulunmaktadır. Çıkış kaynağı hangi düşünce olursa olsun feminizm kavramının doğru tanımlanması konusunda toplumsal bilincin artırılmasına yönelik çalışmalar oldukça değerlidir. Aynı zamanda feminist hareketlerin eşitlik yanlısı yapısının görünürlüğünün artması, toplumsal bakışın değişiminde etkili bir faktör olarak görülmektedir. Cinsler arasında eşitliğin sağlanması, kadınların güçlendirilmesi ve sosyal politikaların bu alanda genişletilmesi önemlidir.

Research Statement

Ethical Approval: The study does not require ethical approval.

Conflict of Interest: The authors declare that there is no conflict of interest for the study.

Financial Support: This study has received no grants from any funding agency in the public, commercial or social-profit sectors.

REFERENCES

- Akan, E., & Gürhan, N. (2020). Feminizmin " e-hali": Dijital feminizm üzerine bir araştırma. *Hafıza*, 2(2), 4-22.
- Akbaş, F. (2020). Feminizmin tarihi coğrafyası, *Uluslararası Eğitim ve Tarih Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 77-110.
- Aktaş, G. (2013). Feminist dökümler kadın kimliği: erkek egemen bir kadın olmak. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 30(1), 53-72.
- Altınbaş, D. (2006). Feminist tartışmalarda liberal feminizm. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 9, 21-52.
- Aslan, A. (2015). Tarihin arka odası'nda "kadın". *Ankara Üniversitesi İlefl Dergisi*, 2(1), 77-94.
- Dikici, E. (2016). Feminizmin üç ana akımı: liberal, marxist ve radikal feminizm teorileri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 43(1), 523-532.
- Durudoğan, H. (2010). İkinci dalga Fransız feminizmine kısa bir bakış. *Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları*, 67-97.
- Eray, Ş. (2019). Teorik bir sohbet olarak feminizm ve bürokrasi. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomik İnceleme*, 54(3), 1064-1077.
- Erdoğan, H. N. Ö. (2021). Yeni toplumsal hareketler bağlamında kadın hareketleri: Dijital aktivizm. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2), 112-119.
- Fraser, N. (2009). Feminizm, kapitalizm ve tarihin oyunu. (Çev. G. Kurtsoy). *Feminist Yaklaşımlar. Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar*, 9, 1-18.
- Gelb, J. (1989). *Feminism and politics: A comparative perspective*. California: University of California Press.
- Genç, S.F. (2021). Feminist hareketle değişen kadın kimliği ve günümüz kadın sanatçılarının kadına yaklaşımı. (YÖK Tez Merkezi, Yüksek Lisans). Mersin Üniversitesi.
- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*. (Çev. H. Uğur Tanrıöven). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gönenç Yapar, A. (2006). Fransa'da ve Türkiye'de kadın hareketleri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 27, 63-84.
- Güneş, F. (2017). Feminist kuramda ataerki tartışmaları üzerine eleştirel bir inceleme. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(2), 245-256.
- Hooks, B. (2014). *Feminizm herkes içindir*. İstanbul: Bgst Yayınları.

- İnce, F. (2018). 68 Kuşağı, ikinci dalga feminizm ve cinsel devrim üzerine mukayeseli bir değerlendirme. *Tarih Ekonomi ve Siyaset Araştırmaları Derneği*.
- Kantar, G., & Vural, E. (2022). Feminist ideoloji ve söylem karşısında hukuk. *Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 4(2), 34-43.
- Karagöz Yerdelen, B. (2008). Türkiye’de 1980 sonrası kadın hareketinin siyasal temelleri ve “ikinci dalga” uğrağı. *Memleket Siyaset Yönetim*, 3(7), 168-190.
- Kızıl, A. (2021). Dördüncü dalga feminist yankı alanları: dijital araç ve uygulamalar. (YÖK Tez Merkezi, Yüksek Lisans).
- Kinser, A. E. (2004). Negotiating spaces for/through third-wave feminism. *NWSA journal*, 124-153.
- Kolay, H. (2015). Kadın hareketinin süreçleri, talepleri ve kazanımları. *EMO Kadın Bülteni*, 3(10), 5-11.
- Kuşcan, Ö. (2010). *Antik çağdan günümüze “kadın ’ın” öyküsü*, Ankara.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü*. (Çev. O. Akınbay ve D. Kömürcü). Bilim ve Sanat Yayınları.
- Munro, E. (2013). “Feminism: A fourth wave?” *Political insight*, 22-25
- Nalbant, F., & Korkmaz, T. (2019). Feminist teori temelinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin Türkiye bağlamında değerlendirilmesi. *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 165-186.
- Notz, G. (2011). *Feminizm*, (Çev. S. D. Çetinkaya). Phoenix Yayınevi.
- Sage, K. (2019). *The personal is political: stories from second wave feminism*, <https://www.hercampus.com/school/du/personal-political-stories-second-wave-feminism> (Mart, 2020).
- Taş, G. (2016). Feminizm üzerine genel bir değerlendirme: Kavramsal analizi, tarihsel süreçleri ve dönüşümleri. *Akademik Hassasiyetler*, 3(5), 163-175.
- Tekeli, Ş. (1989). “1980’ler Türkiye’inde kadın kurtuluş hareketinin gelişmesi. *Birikim Dergisi*, 3, 34-41.
- Tür, Ö., & Koyuncu, Ç. A. (2010). Feminist uluslararası ilişkiler yaklaşımı: Temelleri, gelişimi, katkı ve sorunları. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 7(26), 3-24.
- Yıldırım, S. (2019). Feminist çalışmalarda kadın deneyimlerinin önemi: Simone de beauvoir örneği. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 145-150.